

Nationale Nachtvlindernacht 2015

Normaal of abnormaal?

Tekst: **In het weekend van 11 september 2015 werd voor de elfde keer de Nationale Nachtvlindernacht (NNN) gehouden. Ook tijdens deze nacht deden weer grote aantallen waarnemers mee. In totaal zijn er 3.168 waarnemingen van 6.955 nachtvlinders doorgegeven.**

Het was op 11 september gelukkig droog maar bij heldere hemel zakte de temperatuur na zonsondergang al vrij snel richting de 10 graden. In minstens driehonderd verschillende 5x5 km-hokken zijn nachtvlinders waargenomen. De drie locaties waaruit de meeste soorten werden gemeld waren Castricum aan Zee, met niet minder dan 153 soorten, gevolgd door Oostvaardersplassen (85) en Santpoort (68). Deze relatief hoge aantallen waren echter wel absolute uitschieters. Over het algemeen waren de soortenaantallen per locatie laag voor de tijd van het jaar.

Top tien

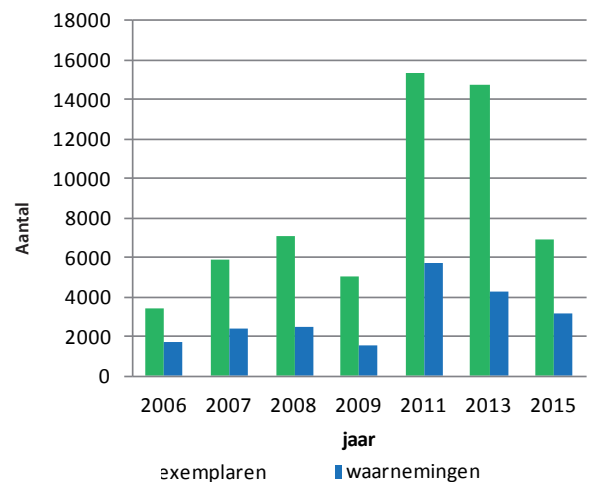
In totaal zijn er 204 soorten macronachtvlinders en 146 soorten microvlinders gezien. Naast vlinders werden er relatief veel hoornaars op het laken gezien, soms zelfs meer dan 150. Tabel 1 toont de vlindersoorten die het meest zijn waargenomen, de zogenaamde top tien voor macro's en micro's apart. Voor wat de macro's betreft is het beeld niet heel verrassend, of het moet zijn dat de zwarte c-uil zijn bijna traditionele tweede plaats heeft moeten afstaan aan de vierkantvlekuil. Bij de micro's valt natuurlijk meteen op dat de bij veel tuinliefhebbers gevreesde en gehate buxusmot op de allereerste plaats prijkt. Ook het optreden van de oranje kruidenmot, een normaliter niet zo gewone trekvlinder, in deze lijst is een verrassing.

Normaal voor begin september?

De NNN 2015 was de zevende die zich afspeelde in begin september. In al die zeven NNN'en zijn in totaal 767 soorten waargenomen. Het loont de moeite om de resultaten van 2015 te vergelijken met andere jaren. Een eerste snelle vergelijking levert figuur 1: het aantal exemplaren en waarnemingen in die zeven jaren. Het is duidelijk dat 2015 een gemiddeld jaar was. Maar is de top tien van algemene soorten ook vergelijkbaar? Tabel 2 toont de rangnummers van alle soorten die in de top tien hebben gestaan. Hoewel de cijfers telkens maar gebaseerd zijn op een enkele nacht of weekend zien we voor veel soorten een redelijke overeenkomst van jaar tot jaar. Het jaar 2006 valt nog het meest uit de toon, bijvoorbeeld in het relatief hoge percentage van de saffraangouduil, waarschijnlijk omdat het aantal waarnemingen toen

Tabel 1. De tien soorten macronachtvlinders en microvlinders die tijdens de NNN 2015 het meest zijn waargenomen.

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	exemplaren	waarnemingen
macro			
huismoeder	<i>Noctua pronuba</i>	864	163
vierkantvlekuil	<i>Xestia xanthographa</i>	539	118
zwarte-c-uil	<i>Xestia c-nigrum</i>	507	113
bruine snuituil	<i>Hypena proboscidalis</i>	337	118
gamma-uil	<i>Autographa gamma</i>	284	138
agaatvlinder	<i>Phlogophora meticulosa</i>	244	105
volgeling	<i>Noctua comes</i>	230	95
appeltak	<i>Campaea margaritata</i>	195	95
piramidevlinder	<i>Amphipyra pyramidea</i>	191	71
gewone breedvleugeluil	<i>Diarsia rubi</i>	128	29
micro			
buxusmot	<i>Cydalima perspectalis</i>	271	43
nazomergranietmot	<i>Eudonia truncicolella</i>	71	11
kroosvlindertje	<i>Cataclysta lemnata</i>	69	13
windevedermot	<i>Emmelina monodactyla</i>	32	19
grote appelbladroller	<i>Archips podana</i>	31	24
leverkleurige bladroller	<i>Pandemis heparana</i>	23	20
parelmoermot	<i>Pleuroptya ruralis</i>	23	13
brandnetelbladroller	<i>Argyroplote lacunana</i>	21	16
oranje kruidenmot	<i>Udea ferrugalis</i>	20	12

Figuur 1. Aantal waarnemingen en exemplaren in de zeven jaren dat de NNN viel in begin september.

Tabel 2. Rangnummers van de soorten die in één van de zeven jaren met een nachtvlinder nacht in september in de top-tien hebben gestaan.

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	2006	2007	2008	2009	2011	2013	2015
huismoeder	<i>Noctua pronuba</i>	5	1	1	2	2	2	1
zwarte-c-uil	<i>Xestia c-nigrum</i>	4	2	2	1	1	1	3
vierkantvlekuil	<i>Xestia xanthographa</i>	9	6	3	3	3	3	2
bruine snuituil	<i>Hypena proboscidalis</i>	18	12	4	5	4	7	4
piramidevlinder	<i>Amphipyra pyramidea</i>	1	7	5	4	6	6	10
gamma-uil	<i>Autographa gamma</i>	7	8	7	9	5	8	5
appeltak	<i>Campaea margaritata</i>	34	15	6	12	10	4	9
volgeling	<i>Noctua comes</i>	11	9	11	24	11	15	8
gewone breedvleugeluil	<i>Diarsia rubi</i>	36	18	9	8	53	9	11
agaatvlinder	<i>Phlogophora meticulosa</i>	15	10	14	7	23	12	7
groente-uil	<i>Lacanobia oleracea</i>	17	4	20	13	20	5	12
taxusspikkelspanner	<i>Peribatodes rhomboidaria</i>	3	5	10	30	13	14	13
hagedoornvlinder	<i>Opisthoptis luteolata</i>	59	14	22	32	9	16	15
zuidelijke stofuil	<i>Hoplodrina ambigua</i>	73	24	13	19	12	10	22
stro-uiltje	<i>Rivula sericealis</i>	2	3	26	50	16	26	20
schimmelspanner	<i>Dysstroma truncata</i>	8	29	17	37	34	28	26
open-breedbandhuismoeder	<i>Noctua janthe</i>	105	27	18	10	29	33	30
kroosvlindertje	<i>Cataclysta lemnata</i>	506	34	37	15	8	38	21
schijn-piramidevlinder	<i>Amphipyra berbera</i>	506	111	92	6	66	98	70
duikermot	<i>Acentria ephemerella</i>	506	545	44	156	7	55	108
maansikkeluil	<i>Agrochola lunosa</i>	6	268	311	519	628	212	76
grote meelmot	<i>Pyralis farinalis</i>	155	545	8	519	628	237	294
saffraangouduil	<i>Tiliacea aurago</i>	10	268	572	519	628	285	294
buxusmot	<i>Cydalima perspectalis</i>	506	268	572	519	343	17	6

Flickr/Armin S. Kowalski (creative commons, some rights reserved)

Buxusmot (*Cydalima perspectalis*): verrassende eerste plaats bij de micro's.

Tabel 3. Een selectie van de soorten die in 2015 talrijker waren dan het gemiddelde over de zes voorafgaande jaren. De in 2015 talrijkste soorten staan bovenaan. * = trekvlinder

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	% van totaal aantal exemplaren	
		Gemiddelde voorgaande jaren	2015
huismoeder	<i>Noctua pronuba</i>	9,47	12,24
vierkantvlekuil	<i>Xestia xanthographa</i>	4,31	7,65
bruine snuituil	<i>Hypena proboscidalis</i>	3,04	4,79
gamma-uil *	<i>Autographa gamma</i>	2,47	4,04
appeltak	<i>Campaea margaritata</i>	2,22	2,78
agaatvlinder	<i>Phlogophora meticulosa</i>	1,76	3,47
volgeling	<i>Noctua comes</i>	1,75	3,27
gewone breedvleugeluil	<i>Diarsia rubi</i>	1,46	1,83
paardenbloemspanner	<i>Idaea seriata</i>	0,77	1,32
kroosvlindertje	<i>Cataclysta lemnata</i>	0,82	0,98
buxusmot	<i>Cydalima perspectalis</i>	0,20	3,85
grote worteluil *	<i>Agrotis ipsilon</i>	0,28	1,06
kolibrievlinder *	<i>Macroglossum stellatarum</i>	0,20	0,74
krabbenscheermot	<i>Parapoynx stratiotata</i>	0,23	0,27
koolmotje *	<i>Plutella xylostella</i>	0,18	0,18
luipaardlichtmot	<i>Nomophila noctuella</i>	0,17	0,18
katoendaguil *	<i>Helicoverpa armigera</i>	0,06	0,14
oranje kruidenmot *	<i>Udea ferrugalis</i>	0,03	0,28
roodstreepspanner *	<i>Rhodometra sacraria</i>	0,00	0,37
egelskopmot	<i>Nymphula nitidulata</i>	0,03	0,14
zwart weeskind	<i>Mormo maura</i>	0,03	0,16
karmozijnrood weeskind	<i>Catocala sponsa</i>	0,02	0,09
florida-uil *	<i>Spodoptera exigua</i>	0,01	0,03
blauwvleugeluil *	<i>Peridroma saucia</i>	0,00	0,06
zuidelijke bandspanner *	<i>Nycterosea obstipata</i>	0,01	0,01

verreweg het geringst was van alle NNN'en die begin september zijn gehouden. Tegelijkertijd is in de cijfers soms een duidelijke verandering in talrijkheid te zien, zoals bij de buxusmot.

Nieuwkomers

Het jaar 2015 mocht dan qua totale aantallen niet bijzonder zijn, toch zijn niet minder dan 36 soorten voor het eerst aan de NNN-lijst toegevoegd. Twee daarvan zijn soorten die nog bezig zijn zich in Nederland te vestigen: de kadeni-stofuil (*Caradrina kadenii*) en de gepluimde snuituil (*Pechipogo plumigeralis*). De kadeni-stofuil werden gezien in Limburg (Berkelaar en Maastricht), de gepluimde snuituil in Zeeland (Clinge). Op de pagina 'Verspreiding en zeldzaamheid' van deze soorten op www.vlindernet.nl wordt duidelijk dat dit uitstekend past in de verspreiding van deze soorten. Ook de Amerikaanse oogbladroller (*Epinotia cinereana*) waarvan het bestaan in Nederland pas in 2015 is gepubliceerd (Huisman *et al.*, 2015) staat in de lijst.

Bovengemiddeld

Zo'n 168 soorten scoorden een percentage van het totaal aantal exemplaren dat lag boven het gemiddelde over de voorgaande zes nachten. Tabel 3 toont daarvan een selectie. Natuurlijk komen we daar de buxusmot weer tegen. Maar wat het meest opvalt, is het grote aantal trekvlinders met een bovengemiddeld resultaat. De in aantal meest opvallende daarbij was natuurlijk de kolibrievlinder die in het hele jaar 2015 zeer talrijk is geweest. Maar op de lijst staan ook tamelijk zeldzame soorten als de florida-uil, blauwvleugeluil, zuidelijke bandspanner en de prachtige roodstreepspanner. Heel interessant is ook de stijging bij de egelskopmot en het kroosvlindertje, twee aan waterplanten gebonden micro's. Verder prijken twee weeskinderen op de lijst: het karmozijnrood weeskind en het zwart weeskind. Die laatste soort is sinds het begin van deze eeuw bezig aan een interessante comeback, na een lange periode van vrijwel volledige afwezigheid. Op de pagina 'Bescherming en beheer' van deze soort op www.vlindernet.nl is dat goed te zien.

Ondergemiddeld

Tegenover 168 soorten die in 2015 goed presteerden stonden er 147 die ten opzichte van de voorgaande zes jaren in percentage achteruit zijn gegaan, maar nog wél zijn waargenomen. Tabel 4 toont een selectie. Wat meteen opvalt is dat het veelal om zeer algemene soorten gaat: zelfs de alomtegenwoordige zwarte c-uil staat in de min! En ook staan in het lijstje twee aan waterplanten gebonden soorten, de duikermot en de waterleliemot. Tegenover de tien trekvlinders die in nacht van 2015 bovengemiddeld voor de dag kwamen, stonden er slechts twee die het minder goed deden: de windepilstaart en de turkse uil.

Luc Knijnsberg

De windepilstaart is ten opzichte van de voorgaande jaren in percentage achteruitgegaan.

Bedankt!

Hoewel de nachtvlindernachten de situatie van maar één datum in het jaar beschrijven, en ondanks de grote variatie die veroorzaakt wordt door de weersomstandigheden, geven ze toch een interessant beeld van de ontwikkelingen van de Nederlandse vlinderfauna. Tot slot willen we natuurlijk iedereen die in 2015 op de één of andere manier heeft bijgedragen aan de NNN weer hartelijk bedanken, met name ook diegenen die met veel enthousiasme één of meer van de ruim 60 excursies voor een breed publiek hebben georganiseerd! In de vorige editie van Vlinders heeft u al een beeld van twee excursies in Zeeland en Overijssel gekregen. Op www.nachtvlindernacht.nl is meer te lezen over de excursies.

Doe mee!

De volgende Nationale Nachtvlindernacht is op 3 en 4 juni. Kijk voor meer informatie over lokale nachten en excursies op www.nachtvlindernacht.nl. Of organiseer zelf een nachtvlindernacht en meld hem aan op de website.

Literatuur

Huisman, K.J., J.C. Koster en A.E.P. Schreurs (2015). *Epnolia cinereana*, een goede soort (Lepidoptera, Tortricidae). Entomologische Berichten 75: 204-210.

Termaat, T., R.H.A. van Grunsven, C.L. Plate en A.J. van Strien (2015). Strong recovery of dragonflies in recent decades in The Netherlands. Freshwater Science 34: 1094-1104. ●

Luc Knijnsberg

De roodstreepspanner is een tamelijk zeldzame trekvlinder.

Tabel 4. Een selectie van de soorten die in 2015 schaarser waren dan het gemiddelde over de zes voorafgaande jaren. De meest overtuigende "dalers" staan bovenaan. * = trekvlinder

		% van totaal aantal exemplaren	
Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Gemiddelde voorgaande jaren	2015
zwarte-c-uil	<i>Xestia c-nigrum</i>	14,01	7,20
piramidevlinder	<i>Amphipyra pyramidea</i>	3,93	2,72
taxusspikkelspanner	<i>Peribatodes rhomboidaria</i>	2,50	1,46
groente-uil	<i>Lacanobia oleracea</i>	2,31	1,67
stro-uiltje	<i>Rivula sericealis</i>	2,39	0,99
haarbos	<i>Ochroleuca plecta</i>	1,33	0,33
bleke grasuil	<i>Mythimna pallens</i>	0,70	0,35
maansikkeluil	<i>Agrochola lunosa</i>	0,56	0,18
schijn-piramidevlinder	<i>Amphipyra berbera</i>	0,56	0,20
puta-uil	<i>Agrotis puta</i>	0,53	0,16
kleine beer	<i>Phragmatobia fuliginosa</i>	0,53	0,07
duikermot	<i>Acentria ephemerella</i>	0,49	0,11
oranje wortelboorder	<i>Triodia sylvina</i>	0,44	0,10
waterleliemot	<i>Elophila nymphaeata</i>	0,40	0,09
grote meelmot	<i>Pyralis farinalis</i>	0,41	0,01
saffraangouduil	<i>Tiliacea aurago</i>	0,38	0,01
glad beertje	<i>Eilema griseola</i>	0,18	0,17
naaldboombeertje	<i>Eilema depressa</i>	0,18	0,07
windepijlstaart *	<i>Agrius convolvuli</i>	0,17	0,06
turkse uil *	<i>Chrysodeixis chalcites</i>	0,10	0,10
streepkokerbeertje	<i>Eilema complana</i>	0,05	0,01

Marian Schut

De vierkantvlekuil heeft de zwarte-c-uil van de tweede plek verdrongen.